

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

นับตั้งแต่การปฏิวัติระบบการผลิตจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรมในปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา การใช้เทคโนโลยีและวิทยาการที่ล้ำหน้าเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตมีมากขึ้น หลายประเทศได้เริ่มผลิตกันเองเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรม ด้วยการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในการผลิตสินค้า เพื่อให้สินค้าของตนสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ในตลาดโลก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภาคอุตสาหกรรมมีการเติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่พยายามพัฒนาตนเองให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งดูได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (2504-2509) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (2510-2514) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (2515-2519) ที่ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการทำการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม เป็นผลให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่จัดอยู่ในระดับค่อนข้างสูงประมาณร้อยละ 7-8 ต่อปีโดยเฉลี่ย แต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (2520-2524) เป็นต้นมา ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ถึงกระนั้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ยิ่งสูงขึ้นไปอีกโดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2530-2533 มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 10.2 ต่อปีโดยเฉลี่ย (วันเพ็ญ วอกลาง, 2541 : 1)

การเจริญเติบโตดังกล่าวเกิดขึ้นมาพร้อมกับการเปิดออกไปสู่ระบบเศรษฐกิจโลกมากขึ้นโดยผ่านการส่งออก การลงทุนจากต่างประเทศและการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการไหลเวียนของเงินทุนจากต่างประเทศพร้อมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาในประเทศ และยังเป็นการส่งเสริมให้ประเทศไทยเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยก็ยังคงดำรงความเป็นภาคเกษตรกรรม ทำให้ประเทศไทยมีความพร้อมทั้งในเรื่องความเจริญของธุรกิจและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

จากความพร้อมนี้เองจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการหลังไหลหรือการเคลื่อนย้ายของคนต่างชาติเข้ามาในประเทศมากขึ้น และในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยเฉพาะการหลังไหลของผู้อพยพต่างชาติที่เข้ามาโดยผิดกฎหมายในรูปของชนกลุ่มน้อยและแรงงานต่างด้าว ซึ่งเกิดขึ้นมากในจังหวัดชายแดน และผู้อพยพต่างชาติที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยมากที่สุด คือ ผู้อพยพชาวพม่า เนื่องจากประเทศไทยมีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศพม่ามากที่สุด

เหตุผลที่ผู้อพยพชาวพม่าได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยนั้น เริ่มแรกมีผู้อพยพเข้ามา ก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 ด้วยเหตุผลทางการเมือง เนื่องจากประเทศพม่าเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่สังคมนิยมเมื่อปี พ.ศ. 2505 มีการประเมินว่าในปีพ.ศ. 2540 มีผู้อพยพสัญชาติพม่าอาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 47,000 คน (กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ, 2540 : 44) สำหรับกลุ่มผู้อพยพที่เข้ามา หลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 จะเป็นกลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองที่มุ่งหวังเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งจะลักลอบเข้ามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐบาลทหารพม่าจัดตั้งโดยสภาฟื้นฟูระเบียบและกฎหมายแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council- SLORC) ขึ้นปกครองประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบัน เหตุผลที่สำคัญก็คือประชาชนชาวพม่าได้รับความกดดันทางการเมืองและการปกครอง เช่น มีนโยบายกวาดล้างชนกลุ่มน้อย ได้แก่ กะเหรี่ยง คะฉิ่น ไทยใหญ่ มูเซอ ฯลฯ ซึ่งชนกลุ่มน้อยเกือบทั้งหมดอยู่ติดชายแดนไทย เมื่อเกิดการปะทะระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อย กลุ่มชนเหล่านี้ก็จะอพยพเข้ามาในประเทศไทยทำให้ต้องมีค่ายอพยพผู้ลี้ภัยรองรับในบางจังหวัดชายแดนของไทย นโยบายอีกด้านหนึ่งของรัฐบาลสโลอ์ก็คือการเกณฑ์แรงงาน โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยเข้าร่วมโครงการพัฒนาประเทศ เช่น การสร้างถนน ขุดท่อแก๊ส โดยไม่มีเงินค่าตอบแทนให้และยังกระทำการทารุณโหดร้ายถ้าทำงานไม่ได้ นโยบายดังกล่าวได้กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งและความไม่สงบขึ้น ทำให้ประชาชนชาวพม่าจำนวนหนึ่งได้รับความเดือดร้อน มีชีวิตที่แร้นแค้นและลำบากอันเป็นเหตุผลผลักดันให้ชาวพม่าอพยพเข้าสู่ประเทศไทยตามพรมแดนที่มีระยะทางติดต่อกันถึง 2,387 กิโลเมตร โดยเข้ามาตามจังหวัดชายแดนของไทย 10 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก ราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง (กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ, 2540 : 3)

การที่มีผู้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนหรือประเทศหนึ่งๆ มากขึ้นเท่าใดนั้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบตามมาต่อถิ่นที่อยู่อาศัยปลายทางไม่มากก็น้อย และผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นย่อมจะมีทั้งต่อสิ่งแวดล้อมรอบๆ พื้นที่อยู่อาศัยที่อพยพเข้าไปอยู่และวิถีชีวิตของสังคมนั้นๆ นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ซึ่งเป็นโรคติดต่อที่เกิดขึ้นจากผู้อพยพซึ่งเป็นพาหะนำโรค และปัญหาสุขภาพอนามัยโดยรวมของผู้อพยพเองจึงกลายเป็นผลกระทบต่อการจัดการทางด้านสาธารณสุขในพื้นที่เหล่านั้นตามไปด้วย

มีผู้ศึกษาวิจัยผลกระทบที่เกิดทางสังคมในประเด็นต่างๆ พบว่า

1. แรงงานที่เข้ามาส่วนใหญ่จะเข้ามาในลักษณะตัวคนเดียว แต่เมื่อลักลอบเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานก็ย่อมจะมีเรื่องของการมีคู่ครองเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนของประชากรเด็กทั้งที่เป็นบุตรของผู้อพยพด้วยกันเองและเด็กที่ผู้อพยพสมรสกับคนในพื้นที่ เด็กๆ เหล่านี้จะต้องเผชิญปัญหาเรื่องสัญชาติซึ่งเป็นปัญหาทางกฎหมาย ตามด้วยเรื่องของโอกาสทางการศึกษาและสถานภาพในทางสังคม

2. ปัญหาโรคระบาดและโรคติดต่อที่แรงงานต่างชาติเป็นผู้นำเข้ามาแพร่ระบาด เช่น โรคเรื้อน โรคเท้าช้าง โรคไข้มาลาเรีย โรคเอดส์ ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคระบาดที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่งบางโรคระบาดได้หายไปจากเมืองไทยแล้วก็กลับมาอีก อาทิ โรคเรื้อน รวมทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อกรบริการด้านสาธารณสุขและคนในสังคม (บุญธรรม ภักดี , 2539 : 47)

จากข้อมูลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขที่เกิดจากผู้อพยพสัญชาติพม่า โดยมีบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้ข้อค้นพบจากการศึกษาอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประกอบการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการผู้อพยพต่างชาติที่ลักลอบเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขที่เกิดขึ้นจากชุมชนผู้อพยพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม อันได้แก่ วัตถุ พลังกรรม และสภาวะการณต่างๆ ที่แวดล้อมมนุษย์เราอยู่ เช่น บ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง ทรัพยากรป่าไม้ สังคมจิตวิทยา วัฒนธรรม กฎหมาย หรือ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะมีปฏิกริยาต่อกัน ซึ่งในที่สุดจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้นๆ

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact) หมายถึง ผลอันเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน สัตว์ป่า ฯลฯ อันเนื่องมาจากการที่บุคคลกระทำการใดๆ ต่อสิ่งแวดล้อมนั้น

ผู้อพยพ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยด้วยเหตุผลต่างๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิต ในการศึกษารั้งนี้หมายถึง ชาวกระเหรี่ยง มูเซอ อาข่า ม้ง และ ไทยใหญ่

ผู้อพยพต่างชาติ หมายถึง ผู้อพยพต่างชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยไม่ได้เป็นพลเมืองของประเทศ โดยการอพยพเข้ามาจะมีทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

คนสัญชาติพม่า หมายถึง การเป็นประชาชนของประเทศพม่า ตามกฎหมายของพม่า

ชนกลุ่มน้อย(Minority) หมายถึง กลุ่มชนที่รวมกันโดยมีประวัติความเป็นมา ภาษา หรือความเชื่อทางศาสนาที่เหมือนกัน และมีความรู้ว่าตนเองมีความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวไปจากชนกลุ่มใหญ่ ในการศึกษารั้งนี้หมายถึง ชาวกระเหรี่ยง มูเซอ อาข่า ม้ง และ ไทยใหญ่

ผลกระทบทางสาธารณสุข หมายถึง ภาวะการเจ็บป่วยหรือปัญหาสาธารณสุขที่เกิดจากการที่ชนกลุ่มน้อยซึ่งอพยพเข้ามาตามแนวชายแดนได้นำโรคติดต่อเข้ามาด้วยและเกิดการแพร่ระบาดไปยังประชาชนในพื้นที่ หรือในประเทศที่อพยพเข้ามา

แนวคิดของการศึกษา

ตามแนวชายแดนทางภาคเหนือของประเทศไทยมีเขตการติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกันเป็นระยะทางอันยาว และในเขตติดต่อในแต่ละพื้นที่นั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศไทยไม่สามารถที่จะสอดส่องดูแลได้อย่างทั่วถึง จึงได้มีชนกลุ่มน้อยหลายชาติหลายภาษาได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นประจำ ซึ่งการอพยพเข้ามาในพื้นที่ของไทยอาจจะมีหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น เกิดจากภัยสงคราม เกิดจากการขาดแคลนทางด้านปัจจัยสี่ เป็นต้น สาเหตุเหล่านี้จึงเป็นผลให้มีการอพยพหลบหนีเข้ามาในพื้นที่ของไทยอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีการอพยพเข้ามาอยู่มาก ขึ้นก็ย่อมจะเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบจากการอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อยที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ว่าภายหลังที่มีการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เหล่านั้นแล้วผู้อพยพได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ทำการศึกษา เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ประชากรเป็นชนกลุ่มน้อย โดยที่ประชากรส่วนหนึ่งในหมู่บ้านเป็นชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากจังหวัดเชียงใหม่และอาศัยอยู่ที่นั่นนานแล้ว อีกส่วนหนึ่งเป็นชาวกะเหรี่ยงและชาวเขาเผ่าอื่น เช่น มูเซอ อีเก้อ ม้ง เย้า ไทยใหญ่ ฯลฯ ซึ่งเพิ่งจะอพยพมาจากประเทศพม่าในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 บริบทชุมชน ได้แก่

- ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- สภาพภูมิศาสตร์ในชุมชน
- ลักษณะโครงสร้างประชากร แบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรม
- ลักษณะการเมืองการปกครอง

2.2 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ปัญหาด้านวัฒนธรรม และปัญหาด้านกฎหมาย โดยศึกษาถึงผลกระทบที่จังหวัดเชียงรายได้รับอันเป็นผลจากการมาอยู่อาศัยของผู้อพยพกลุ่มนี้

2.3 ผลกระทบทางด้านสาธารณสุข ภายหลังจากที่มีการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยของชนกลุ่มน้อยแล้วในชุมชนแห่งนั้นได้มีโรคติดต่อ หรือ มีปัญหาสาธารณสุขอย่างไรเกิดขึ้นบ้าง รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสาธารณสุขของหน่วยงานราชการอันเป็นผลมาจากปัญหาเหล่านี้